

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง แบ่งบทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นสี่ส่วน คือ (2.1) แนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย โลกาภิวัตน์ และสังคมนิยม (2.2) จากแนวคิดทฤษฎีสู่การพัฒนากรอบการวิจัย (2.3) กรอบการวิจัย (Conceptual Framework) ที่นำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบรวมความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย และ (2.4) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การวิจัยเรื่องการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง เป็นการวิจัยที่มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจัดแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ประกอบด้วย โลกาภิวัตน์ และสังคมนิยม

2.1.1 โลกาภิวัตน์ (ปรับปรุงส่วนใหญ่จาก ธโสธร ตูทองคำ, 2551 : 163-177; ธโสธร ตูทองคำ, 2555 : 4-1 – 4-64)

โลกาภิวัตน์ (Globalization) (Ohmae, 1990) หรือกระแสโลกซึ่งเป็นคลื่นลูกที่สาม (The Third Wave) มาจาก (ก) การขยายตัวของทุน ก่อตัวจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหภาพโซเวียตสมัยมีคาอิล กอร์บาชอฟ ใน ค.ศ. 1985 ซึ่งกำหนดนโยบายกลาสน็อตที่เป็นการเปิดกว้างทางการเมือง และเปเรสตรอยก้าที่หมายถึงการปฏิรูปเศรษฐกิจ ทำให้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกล่มสลายใน ค.ศ. 1989 จากแนวคิดและอุดมการณ์การเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย และนำมาสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 และ (ข) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) ที่ก่อตัวนับตั้งทศวรรษที่ 1970 จากการถือกำเนิดของคอมพิวเตอร์ และแพร่ขยายอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 และ 1990 ทำให้ประเทศทั้งหลายเพิ่มการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้มีการเคลื่อนย้ายทุนอย่างรวดเร็ว

โลกาภิวัตน์แสดงถึงความคิดหลากหลายมิติ ประกอบด้วย (Farazmand, 1999 : 511-512) การเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยทุนนิยมแบบตะวันตก (Western capital democracy) มีสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปเป็นแกนนำสำคัญ การก่อตัวของกระบวนการสะสมทุนตามแนวคิดทุนนิยมสมัยใหม่เพื่อเพิ่มการแสวงหากำไร ก่อให้เกิดปรากฏการณ์แนวคิดทุนนิยมโลกที่แพร่ขยายไปทั่วโลกนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เพื่อความเจริญเติบโตสูงสุด ก่อให้เกิดสมมติฐานที่ว่าทุนนิยมจะไม่มีวันสิ้นสุด การเปิดพรมแดนเท่ากับลดกฎหมาย กฎกติกา ระเบียบข้อบังคับทั้งหลาย และการยกเลิกการกีดกันระหว่างประชาคมทางการเมือง การเพิ่มความเป็นนานาชาติจากการพึ่งพาซึ่งกันและกันบนพื้นฐานที่พรมแดนลดความสำคัญลง ความหลากหลายของแนวคิดโลกาภิวัตน์ที่ครอบคลุมทุกมิติทำให้ไม่สามารถหาความหมายที่แท้จริง (Strange, 1996) และทำให้โลกเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น (Post cold war era) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 แบ่งเป็น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ด้านการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ถือเป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ผ่านการเน้นการจรรโลงประชาธิปไตย (democratization) เพื่อให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง (consolidating democracy) เพื่อก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง การนำเสนอแนวคิดประชาธิปไตยรูปแบบอื่นนอกซึ่งลุ่มลึกและเข้มข้นกว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีตัวอย่างที่สำคัญ (ก) ประชาธิปไตยปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) เป็นการนำข้อเสนอผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพิจารณาทุกมิติ ทุกแง่มุม ทุกประเด็น ทุกระดับ เพื่อถกแถลงอภิปรายอย่างกว้างขวาง ปราศจากการครอบงำ (Elster, 1998 : 2) (ข) ประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหยิบยกเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งกำหนดวาระ เพื่อนำไปสู่การถกเถียงทุกประเด็นและทุกแง่มุม เพื่อเสนอทางเลือกสุดท้ายที่นำไปสู่การตัดสินใจ (Catt, 1999 : 39-56) นอกจากนี้ ยังมีประชาธิปไตยทางไกล (Tele-Democracy) ประชาธิปไตยไซเบอร์ (Cyber Democracy) ประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Democracy) ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy) เป็นผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านระบบออนไลน์ที่ทันสมัย (Hague and Lader, 1999 : 6)

นอกจากนี้ แนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างต้องเผชิญกับประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ที่ล้มเหลว (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2548) การปฏิเสศ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ ตั้งคำถามถาม ตั้งข้อสังเกต ตั้งข้อสงสัย วิพากษ์วิจารณ์ กับประชาธิปไตยรูปแบบอื่นที่เปิดกว้างมากกว่า เสริมมากกว่า และการถือกำเนิดของระบอบการปกครองอื่นที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ประชาธิปไตยที่บกพร่อง (Flaw democracy) ประชาธิปไตยที่ไม่เสรี (Illiberal Democracy) และอำนาจนิยม (Authoritarianism) จากปรากฏการณ์ที่ถือกำเนิดและแพร่ขยายไปทั่วโลกทำให้เป็นปัญหาอย่างกว้างขวาง และแนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ แนวคิดประชานิยม (Populism) ในอังกฤษ อินเดีย เม็กซิโก มาเลเซีย ประเทศไทย และศรีลังกา ช่วงทศวรรษ 1990 2000 และ 2010 แนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ที่แพร่ขยายอย่างกว้างขวางภายหลังวิกฤตการณ์ผู้อพยพในยุโรปช่วงกลางทศวรรษที่ 2010

ด้านเศรษฐกิจ จากการนำเสนอแนวคิดของจอห์น วิลเลียมสัน (John Williamson) ที่กลายเป็นฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) ที่มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย (Williamson, ed., 1990 ; ริงสรร์ ณะพรพันธุ์, 2548 : 51- 57) การปฏิรูปภาษีอากร การกำหนดอัตราดอกเบี้ย การเพิ่มวินัยทางการคลัง การจัดลำดับความสำคัญของรายจ่ายภาครัฐ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การลดกฎระเบียบการควบคุมจากรัฐ การทบทวนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ และการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ นำมาสู่การกำหนดหลักการสำคัญสามประการ (วรวิทย์ เจริญเลิศ, 2543 : 42-45) ประกอบด้วย ความยืดหยุ่น เสรีภาพ และความไม่เสมอภาค ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ

ระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ แสดงถึงแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ซึ่งกลายเป็นที่มาของแนวคิดโลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจร่วมสมัยก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศที่สำคัญมาจากช่องว่างการกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คนรวยมีครอบครองทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น แตกต่างจากคนจนที่ยากจนลงเป็นอันมาก และปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ การเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชีย (Asian Crisis) ใน ค.ศ. 1997 วิกฤตการณ์ซัพไพร์ม หรือวิกฤตการณ์หนี้ด้อยคุณภาพหรือวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ใน ค.ศ. 2008 และวิกฤตการณ์ยูโรโซนใน ค.ศ. 2009 วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องนำไปสู่ข้อเสนอที่นำไปสู่แนวคิดยุคหลังฉันทามติวอชิงตัน (Post Washington Consensus) ที่มุ่งเน้นการเพิ่มบทบาทของรัฐเพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงและการสรรค์สร้างทางเศรษฐกิจ การกระตุ้นเศรษฐกิจจากการกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปีแบบขาดดุล การสนับสนุนกลุ่มองค์กร หน่วยงาน และสถาบันด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเงิน และการเพิ่มสวัสดิการเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ การฟื้นฟูเศรษฐกิจ การลดผลกระทบของประชาชนจากปัญหาและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ด้านสังคม การถือกำเนิดของเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดมุมมอง ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ และความรู้สึกร่วมของประชาชนร่วมกัน จากหมู่บ้านโลก (global village) สู่ครอบครัวโลก (global household) มีการแพร่กระจายแนวคิดวัตถุนิยม บริโภคนิยม และวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) ตัวอย่างที่สำคัญ คือ วัฒนธรรมเกาหลีหรือเคป็อป (K-Pop) มีความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคม เพราะประเทศจำนวนมากก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สวีเดน ญี่ปุ่น ไทย และสิงคโปร์ เพราะคนรุ่นใหม่มีบุตรน้อยลง การเพิ่มความหลากหลายทางเพศของสังคมทุกสังคม จากเดิมที่มีจำนวน 2 เพศ เป็นจำนวน 18 เพศ ใน ค.ศ. 2017 การเติบโตของคนรุ่นเจนเนอเรชัน-วาย (Generation-Y) และคนรุ่นเจนเนอเรชัน-แซด (Generation-Z) ที่มีแบบแผนการใช้ชีวิต วิถีชีวิต และอื่นใด แตกต่างจากคนรุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คนรุ่นเบบี้บูม (Babyboom) คนรุ่นเจนเนอเรชัน-เอ็กซ์ (Generation-X) คนรุ่นใหม่มีบทบาทด้านธุรกิจจากความคิดริเริ่ม การทำธุรกิจสตาร์ทอัพ (Start-up) มีการแพร่ขยายของค่านิยม ที่สำคัญ คือ ค่านิยมสำหรับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม (innovation) สมัยใหม่ การไม่นับถือศาสนาใดเลย การเผยแพร่ความเชื่อ ลัทธิ และศาสนาอื่นอย่างกว้างขวาง การปรับตัวและแพร่ขยายของแนวคิดที่ยึดถือความคิดทางศาสนาแบบดั้งเดิม (Fundamentalism) การท้าทายต่ออัตลักษณ์ (identity) ของชาติ ความเป็นชาติ ประเทศ และรัฐสมัยใหม่ การสถาปนาอัตลักษณ์ทางสังคมนับแบบอื่น มีความขัดแย้งทางเชื้อชาติ ความเชื่อ ศาสนา ภูมิภาค ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานหรือการอพยพ ปัญหาทางสังคมระหว่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การทำธุรกิจผิดกฎหมาย การฟอกเงิน การค้ำมนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการใช้แรงงานข้ามชาติ (โธธอร์ ตู๋ทองคำ, 2559ข : 20)

2.1.2 สัจนิยม (ปรับปรุงจาก ธโสธร ตู่ทองคำ, 2559ก : 129-131)

สัจนิยม (Realism) (ซูเกียรติ พน์สพรประสิทธิ์, 2546 : 161-162 ; ประภัสสร เทพชาตรี, 2537 (อัดสำเนา) ; ประภัสสร เทพชาตรี, 2541 : 17-26 ; สมพงษ์ ชูมาก, 2542 : 17-22) มาจากแนวคิดอนุรักษนิยม (conservative) ที่เป็นการมองโลกแง่ร้าย จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ก่อตัวจากแนวคิดของนักปรัชญาการเมืองคนสำคัญ ประกอบด้วย ทูซิดีดีส (Thucydides) (471-400 B.C.) จากการอธิบาย พรรณนา วิเคราะห์ และสังเคราะห์สงครามเพโลโพนีเซียน (Peloponnesian War) ระหว่างเอเธนส์กับสปาร์ตาสถาปัตยกรรมรัฐกรีก แมคเคียเวลลี (Machiavelli) (ค.ศ. 1469-1527) จากหนังสือเจ้าผู้ปกครอง (The Prince) เน้นการจัดตั้งและการรักษาเมือง แวนแคว้น อาณาจักร ประเทศ รัฐประชาชาติ ให้คุณค่ากับอำนาจ อิทธิพล ความขัดแย้ง ดุลแห่งอำนาจ (balance of power) ความเป็นพันธมิตร (alliance) ฮูโก โกรติอุส (Hugo Grotius) ซึ่งเป็นที่ยอมรับของการเป็นบุคคลที่นำไปสู่การถือกำเนิดของสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1583-1645) อี เอช คาร์ (E. H. Carr) จากผลงานวิกฤตการณ์เป็นเวลา 20 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1919 ถึง 1939 (The Twenty Years Crisis 1919-1939) และเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) จากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเมเทเทอนิก (Metternich) รัฐบุรุษของจักรวรรดิออสเตรีย (Austria Empire) ที่เป็นคนสำคัญในการจัดการประชุมคองเกรสแห่งเวียนนา (Congress of Vienna) ระหว่าง ค.ศ. 1814 ถึง 1815 และรักษาแนวคิดและอุดมการณ์อนุรักษนิยมในยุโรปจนถึงทศวรรษที่ 1850 ท่ามกลางกระแสเสรีนิยมที่แพร่ขยายอย่างกว้างขวาง ฮันส์ เจ มอร์เกนธอ (Haan J. Morgenthau) จากหนังสือการเมืองระหว่างชาติ (Politics Among Nations) สปิคแมน ชูแมน จอร์จ เอฟ แคนแนน และอาร์โนลด์ โวลเฟอร์

แนวคิดสัจนิยมมีสมมติฐานที่มองธรรมชาติของมนุษย์ (human nature) แ่ร้าย มีสัญชาตญาณทำลายล้างสูง เป็นนักฆ่า (killer) เป็นคนที่มีบาปติดตัว เน้นอำนาจ อิทธิพล ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ หน่วยวิเคราะห์ของแนวคิดสัจนิยม คือ การเมืองระดับมหภาค (Macro Politics) ที่ประกอบด้วยรัฐซึ่งเป็นตัวแสดงที่โดดเด่นเพียงตัวแสดงเดียว (unitary actor) เป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) จากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ ไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก แนวคิดสัจนิยมเน้นคุณค่าเรื่องอำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ มีการแข่งขันต่อสู้ช่วงชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือเป็นการแสวงหาอำนาจ (struggle of power) ทำให้แนวคิดสัจนิยมแยกข้อเท็จจริงออกจากศีลธรรม แนวคิดสัจนิยมมีสาระสำคัญด้านการเมืองที่เน้นเพราะการเมืองระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นอนาธิปไตย (anarchy) มีการกดขี่ระหว่างกัน ก่อให้เกิดความขัดแย้งและอาจนำไปสู่สงคราม การเมืองระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นอนาธิปไตยตามกฎหมายของป่า (law of jungle) รัฐที่อยู่รอดคือรัฐที่เข้มแข็งและแข็งแกร่งทำให้มุ่งเน้นการสร้างและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติให้มากที่สุด เพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพ (stability) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (order) ที่ถือกำเนิดภายในรัฐ มีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การทหารเพื่อความเหมาะสม (survival of fittest) ด้านเศรษฐกิจ แนวคิดสัจนิยมเน้นลัทธิเศรษฐกิจแบบพาณิชย์นิยม (mercantilism) ซึ่งสนับสนุนการส่งออกมากกว่า

การนำเข้า ก่อให้เกิดผลได้มากกว่าผลเสีย ส่งผลให้ผลรวมของการแข่งขันจากผลได้และผลเสียเท่ากับศูนย์ (Zero-sum game) นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ บรรษัทข้ามชาตินับเป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจ แนวคิดสังคมนิยมมุ่งเน้นการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ ด้านสังคม แนวคิดสังคมนิยมส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดชาตินิยม (nationalism) ตามลัทธิดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism) ที่มุ่งเน้นการสร้างชาติ การมองตามความเป็นจริงคือจุดเด่นของแนวคิดสังคมนิยม และการปฏิเสธตัวแสดงอื่น การขาดระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการศึกษาที่ชัดเจน คือ จุดด้อยของแนวคิดสังคมนิยม ก่อให้เกิดการทำลายจากแนวคิดทฤษฎีและตัวแสดงอื่นเสมอ

แนวคิดทฤษฎีสังคมนิยมที่ถือกำเนิดช่วงแรกกลายเป็นแนวคิดสังคมนิยมแบบดั้งเดิม (Classical Realism) สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องอำนาจและรัฐ ภายหลังแนวคิดสังคมนิยมนับเป็นรากฐานของแนวคิดทฤษฎี ที่สำคัญ คือ แนวคิดสังคมนิยมใหม่ แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ ภูมิรัฐศาสตร์ ดุลแห่งอำนาจ การครองความเป็นเจ้า ทฤษฎีเกม

2.1.2.1 อำนาจ (Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 86-92) คือ เป็นความสามารถที่ทำให้มนุษย์ชักจูง การซื้อขาย แลกเปลี่ยน การใช้กำลังบังคับ เพื่อทำในสิ่งที่ปรารถนา (Spykman, 1942 : 11) เป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าประสงค์ที่มีพื้นฐานมาจากกรอบคิด (Morgenthau, 1967 : 25-26) ส่วนหนึ่งเป็นการใช้กำลังที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Kindleberger, 1970 : 56, 65) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อำนาจนับเป็นความสามารถที่ประชาคมทางการเมืองแห่งใดแห่งหนึ่งปฏิบัติตามเจตนารมณ์เพื่อการถือกำเนิด การคงอยู่ บนพื้นฐานของการมีอำนาจอธิปไตย นโยบายต่างประเทศนับเป็นวิธีการที่แสดงออกเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของรัฐที่เป็นจุดหมายปลายทาง (ends) (Lerche, Jr. and Said 1963 : 10-12)

2.1.2.2 รัฐ คือ (State) ประชาคมทางการเมืองที่มีคุณสมบัติ ประกอบด้วย ประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย รัฐชาติ (Nation-State) คือ ประชาคมทางการเมืองที่มีคุณสมบัติ ประกอบด้วย ดินแดน รัฐบาล อำนาจอธิปไตย และประชากรที่ประกอบสร้าง (Construct) ความสัมพันธ์ทางความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และสายโลหิต เพื่อสถาปนาความภักดีต่อประชาคม ถือกำเนิดภายหลังสงครามสามสิบปีระหว่าง ค.ศ. 1618 ถึง 1648 สิ้นสุดลง ปัจจัยแห่งอำนาจแบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยที่เป็นรูปธรรมกับปัจจัยที่เป็นนามธรรม (Coulombis and Wolfe, 1982 : 72-73 ; จุลชีพ ชินวรรโณ, 2539, : 21-23) ปัจจัยที่เป็นรูปธรรมหรือปัจจัยที่จับต้องได้ (tangible elements) ประกอบด้วย ประชากร ดินแดน ทรัพยากรธรรมชาติ สมรรถนะด้านอุตสาหกรรม (industrial capacity) สมรรถนะด้านเกษตรกรรม (agricultural capacity) และความเข้มแข็งทางการทหารและการระดมพล (military strength and mobility) และปัจจัยที่เป็นนามธรรมหรือปัจจัยที่จับต้องไม่ได้ (Intangible elements) ประกอบด้วย ลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติของผู้นำ (leadership and personality) ประสิทธิภาพของระบบราชการ (bureaucratic efficiency) รูปแบบของรัฐบาล (type of government) ความเป็นเอกภาพทางสังคม (societal cohesiveness) การเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงและเกียรติภูมิ (reputation credibility) และการสนับสนุนจากประเทศอื่น (foreign support)

2.1.2.3 แนวคิดสังคมนิยมใหม่ (Neo-Realism) หรือสังคมนิยมด้านโครงสร้าง (Structural Realism) จากแนวคิดของของเคนเนท เอ็น วอลท์ (Kenneth N. Waltz) ในหนังสือเรื่องทฤษฎีของการเมืองระหว่างประเทศ (Theory of International Politics) ใน ค.ศ. 1979 ซึ่งนำแนวคิดสังคมนิยมผสมผสานกับแนวคิดทฤษฎีระบบสมมติฐานของแนวคิดสังคมนิยมใหม่ คือ โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศมาจากพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมของประชาคมทางการเมือง และระบบระหว่างประเทศมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแสดง ระดับการวิเคราะห์ของแนวคิดสังคมนิยมใหม่เป็นการวิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศระดับมหภาคจากโครงสร้างระหว่างประเทศ (International Structure) เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยใหญ่ (component units) ซึ่งเป็นรัฐอธิปไตย แนวคิดสังคมนิยมใหม่เน้นคุณค่าด้านการจัดสรรแบ่งปันอำนาจ (distribution of power) บนความสัมพันธ์ข้ามชาติ (transnational relations) ซึ่งพึ่งพาอาศัยระหว่างกันอย่างสลับซับซ้อนที่รัฐมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญ พฤติกรรมของรัฐในระบบระหว่างประเทศเป็นผลมาจากอำนาจอิทธิพล และปัจจัยทางเศรษฐกิจ สาธารณสุขของแนวคิดสังคมนิยมใหม่ คือ รัฐเป็นตัวแสดงที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดเป็นการตอบโต้และเชื่อมโยงของตัวแสดง ความเปลี่ยนแปลงการจัดสรรแบ่งปันอำนาจที่มีต่อรัฐส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ (Outcome) จากพฤติกรรมของรัฐที่เป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุด นับเป็นจุดเด่นของแนวคิดสังคมนิยมใหม่ การละเลยตัวแสดงอื่นทำให้การอธิบาย พรรณนา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ขาดความสมบูรณ์ นับเป็นจุดด้อยของแนวคิดสังคมนิยมใหม่

2.1.2.4 แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) (ไพรัช เจริญรัตน์, 2531 : 4-9 ; วินิตา ศุภรเสพย์, 2534 : 785-786 ; วิลโล สรรค์ประสิทธิ์, 2536) คือ ผลได้ที่เป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาคมทางการเมืองที่กำหนดและการดำเนินความสัมพันธ์ข้ามพรมแดน ประกอบด้วย (Rosenau, 1968) ความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ (self-preservation) ความมั่นคงของประเทศ (national security) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (development prosperity) และเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ (national reputation)

2.1.2.5 ภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) (Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 54-83 ; สมบัติ จันทรวงศ์ และอวยชัย ชะบา, 2541 : 631-644) เป็นการศึกษาถึงปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการเมือง และปัจจัยทางการเมืองที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ขนาด ที่ตั้ง รูปร่าง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศของรัฐ และทรัพยากรธรรมชาติ

2.1.2.6 ดุลแห่งอำนาจ (balance of power) (Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 23-28 ; ทิพย์วรรณ เปี่ยมปัญญาศิลป์, 2534 : 9-15) คือ การจัดสรรแบ่งปันอำนาจ (distribution of power) ระหว่างประชาคมทางการเมืองหลายแห่งอย่างเท่าเทียมกัน สมดุลกัน ก่อให้เกิดดุลยภาพ (equilibrium) ของระบบการเมืองหนึ่ง การไม่มีกฎเกณฑ์หรือมีสภาพอนาธิปไตยนำไปสู่ระบบความมั่นคงร่วมหรือระบบพันธมิตร

2.1.2.7 การครองความเป็นเจ้า (hegemony) คือ การมีอำนาจมากที่สุด (primacy) ความเป็นผู้นำ (leadership) เน้นการที่ประชาคมทางการเมืองใดประชาคมทางการเมืองหนึ่งครอบงำประชาคมทางการเมืองอื่น

มีสถานะครองความเป็นเจ้า (Hegemon) ประชาคมทางการเมืองที่ครองความเป็นเจ้าจำเป็นต้องมีปัจจัยแห่งอำนาจที่มากพอ เพื่อนำไปสู่การเกิดการยอมรับ (hegemonic consent) เพื่อเป้าหมายการครองความเป็นเจ้าทำให้ประชาคมทางการเมืองต้องมีการรวมกลุ่มเป็นขั้วอำนาจ

2.1.2.8 ทฤษฎีเกม (Games Theory) มีแนวคิดพื้นฐานหรือสมมติฐานที่ว่า การกำหนดนโยบายต่างประเทศมาจากพื้นฐานการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีเหตุผล ซึ่งมีผู้แข่งขันที่มีเหตุผลตั้งแต่สองคนขึ้นไปแข่งขันกัน ให้คุณค่ากับแต่ละฝ่ายตัดสินใจเลือกทางเลือก ไม่มีทางเลือกที่สมบูรณ์แบบที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเลือก แต่ผลของการตัดสินใจที่ดีที่สุดของฝ่ายหนึ่งส่วนหนึ่งมาจากการตัดสินใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และผลกระทบจากการตัดสินใจ (จุมพล หนีมพานิช, 2540 : 603)

อำนาจ (power) หมายถึง ความสามารถที่ทำให้บุคคล หรือกลุ่ม หรือองค์การ หรือหน่วยงาน หรือสถาบัน หรือตัวแสดงหนึ่ง ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของตัวแสดงอื่นในทางตรง ส่วนอิทธิพล (Influence) คือ ความสามารถที่ทำให้บุคคล หรือกลุ่ม หรือองค์การ หรือหน่วยงาน หรือสถาบัน หรือตัวแสดงหนึ่ง ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของตัวแสดงอื่นในทางอ้อม อำนาจร่วมสมัยแบ่งเป็นสามมิติ ประกอบด้วย (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544 : 103-116.) อำนาจที่เป็นทรัพยากร อำนาจที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม และอำนาจที่เป็นความจริงและความรู้

(ก) อำนาจที่เป็นทรัพยากร เป็นอำนาจที่มาจากคุณสมบัติของอำนาจที่ทำให้ตัวแสดงทั้งหลายมีบทบาทกำหนดให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ แนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ จากการจำแนกอำนาจเป็นสามประเภท คือ อำนาจประเพณี (Traditional Authority) อำนาจตามประเพณี (Charisma Authority) และอำนาจตามกฎหมาย (Legal-rational Authority) อำนาจตามกฎหมายนับเป็นอำนาจที่มีความชอบธรรมมากที่สุด เพราะเป็นที่ยอมรับจากการกำหนดกติกา กฎระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ร่วมกัน และมาจากการบังคับใช้น้อยที่สุด นับเป็นรูปแบบอุดมคติ (Ideal Type) ด้วยวิธีวิทยา (Methodology) ด้านทฤษฎีหรือปรัชญาจากการประกอบสร้างทางความคิดซึ่งกำหนดให้อำนาจตามกฎหมายสัมพันธ์กับรัฐชาติหรือรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่กำหนดการปกครองที่มีเหตุผล (rational) มีระบบราชการเป็นตัวแสดงหลัก

(ข) อำนาจที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม แสดงถึงความขัดแย้ง การต่อรอง การช่วงชิง การแย่งชิง การครอบงำ ความร่วมมือ การประสานงาน เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ จากการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสัมพันธ์ทางสังคมบนเงื่อนไขวิถีการผลิต (Mode of Production) นำไปสู่ชนชั้นทางสังคม (Social Class) ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพภายหลัง อำนาจบังคับระหว่างสองชนชั้นนำไปสู่การสร้างอำนาจต่อรอง การต่อสู้ ความขัดแย้ง การรวมกลุ่ม การสร้างพันธมิตร นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมใหม่ ก่อให้เกิดการครอบงำผ่านอำนาจที่กำหนดความสัมพันธ์ข้ามสังคมหรือข้ามพรมแดนของรัฐ นับเป็นแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ คือ จักรวรรดินิยม (Imperialism) จักรวรรดินิยมใหม่ (Neo-imperialism) และการพึ่งพิง (Dependency)

(ค) อำนาจที่เป็นความรู้และความจริง เป็นอำนาจที่หลุดนอกรอบจากสถานภาพของบุคคล โครงสร้างสถาบันทางสังคม หรือวิธีคิดแบบสมัยใหม่ เน้นการสถาปนาวาทกรรม (Discourse) ที่เป็นการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ความหมายของคำที่ผูกขาดเพื่ออธิบายความจริงในสังคม แนวคิดของมิเชล 푸โกต์ นับเป็นแนวคิดที่สำคัญที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ ความรู้ผ่านเครื่องมือหรือยุทธวิธีที่อธิบายความจริงตามบริบททางสังคมแต่ละยุคสมัย การลงโทษอาชญากรนับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ แสดงถึง อำนาจมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและทุกระดับในสังคม เป็นตัวกำหนด ควบคุม สั่งการ บงการ ควบคุม ครอบงำ บุคคล ชุมชน หรืออื่นใด นำไปสู่การสถาปนาวาทกรรมที่เป็นอำนาจชุมชนหรืออำนาจท้องถิ่น (Local Power) เพื่อสร้างอำนาจของสังคม เพื่อปฏิบัติที่แตกต่างจากรัฐ

อำนาจละมุน (soft power) คือ สมรรถนะ สมรรถภาพ ความสามารถ ที่ทำให้ตัวแสดงสาธารณะอื่นยอมรับ และปฏิบัติตามจากตัวแสดงที่มีอำนาจนำ แสดงถึงอิทธิพลทางอ้อมที่เป็นการชักชวน ชี้ชวน ชักจูง โน้มน้าว หรืออื่นใด ไม่มีอำนาจบังคับ ว่าจ้าง จากการใช้ทรัพย์สิน เงินตรา การกดดัน การบังคับ ให้ปฏิบัติตาม การชักชวน (persuasion) เป็นการดำเนินการเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งโดยที่มิได้กำหนดให้มีการให้ผลประโยชน์หรือตอบแทนเป็นการเฉพาะอีกทั้งยังไม่มีการให้รางวัลหรือการลงโทษ รูปแบบของการชักชวน ประกอบด้วย (1) ความคาดหวัง นับเป็นแบบแผนที่เป็นการเริ่มต้นของการความต้องการที่นำมาสู่การปฏิบัติ (2) ข้อเสนอ เป็นรูปแบบหนึ่งเพื่อต้องการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเสนอด้วยว่ามีลักษณะอย่างไร (3) การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นรูปแบบการชักชวนที่ให้สาระสำคัญแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง และ (4) การโฆษณาชวนเชื่อ ทั้งหมดนับเป็นรูปแบบของการใช้อำนาจละมุน (soft power)

อำนาจละมุนที่ใช้เพื่อการสถาปนาอิทธิพลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของประชาชนในรัฐและสังคมของประเทศหนึ่งจากประเทศที่มีอำนาจนำตามแนวคิดของโจเซฟ นาย (Joseph Nye) มาจากแหล่งทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญ ประกอบด้วย วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ (Nye, 2004)

วัฒนธรรม (culture) กล่าวคือ การที่วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศอื่น นำไปสู่โอกาสของวัฒนธรรมของประเทศนั้นที่กลายเป็นอำนาจละมุนของประเทศนั้นเพิ่มมากขึ้น ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การค้า การลงทุน ความช่วยเหลือ การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน

ค่านิยมทางการเมือง (Political values) มาจากเงื่อนไขที่ว่าถ้าประเทศที่กล่าวถึงค่านิยมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประเทศอื่น อำนาจละมุนของประเทศนั้นเพิ่มขึ้น ตรงกันข้าม หากค่านิยมของประเทศขัดกับหรือไม่สอดคล้องกับค่านิยมของประเทศอื่นอย่างโดดเด่น อำนาจละมุนของประเทศนั้นย่อมลดลง

นโยบายต่างประเทศ (Foreign policies) กล่าวคือ หากประเทศใดดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเจ้าเล่ห์ เพทุบาย (hypocritical) ก้าวร้าว ปฏิเสธ ละเลย เพิกเฉย ไม่ยอมรับ ไม่สนใจ ไม่แยแส ต่อทำที่ของประเทศอื่น นับเป็นข้อจำกัดของประเทศสำหรับการสถาปนาอำนาจละมุน การเป็นประเทศที่มีแนวทางการกำหนดและดำเนินนโยบายแนวทางสันติวิธีและเคารพในสิทธิมนุษยชน ย่อมนำไปสู่การสถาปนาอำนาจละมุนอย่างกว้างขวาง

2.2 จากแนวคิดทฤษฎีสู่การพัฒนากรอบการวิจัย

ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายหลังสงครามเย็นจากการก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 นับเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ คือ การรวมเยอรมนีจากการแบ่งเป็นเยอรมนีตะวันตกกับเยอรมนีตะวันออกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงจากนโยบายกลาสโนตและเปเรสตรอยก้าของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1986 ก่อให้เกิดการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก ที่สำคัญ คือ เยอรมนีตะวันออก เชคโกสโลวาเกีย โปแลนด์ ฮังการี โรมาเนีย และบัลแกเรีย นับเป็นที่มาของความเปลี่ยนแปลงในเยอรมนีตะวันออกที่มีการเลือกตั้งอย่างเสรีและพรรคคริสเตียนเดโมแครตในเยอรมนีตะวันออกที่เสมือนหนึ่งเป็นสาขาของพรรคคริสเตียนเดโมแครตของเยอรมนีตะวันตกขณะการเลือกตั้ง การกำหนดและดำเนินนโยบายของเยอรมนีตะวันตกให้ความช่วยเหลือแก่สหภาพโซเวียตเพื่อสนับสนุนการรวมเยอรมนี นำมาสู่การรวมเยอรมนีในวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1990 เป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การล่มสลายของสหภาพโซเวียตนับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากนโยบายกลาสโนตที่เปิดกว้างทางการเมืองและเปเรสตรอยก้าที่ปฏิรูปทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในอย่างกว้างขวางทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลายภายหลังความล้มเหลวจากการรัฐประหารของนายทหารกลุ่มหนึ่งใน ค.ศ. 1991 การล่มสลายของสหภาพโซเวียตเท่ากับสิ้นสุดความขัดแย้งช่วงสงครามเย็น ทำให้นายจอร์จ บุช ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ระหว่าง ค.ศ. 1989 ถึง 1993 ประกาศนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ใน ค.ศ. 1991 เพื่อเน้นและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย การทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง การจรรโลงประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจ คือ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ ทางการเงิน และการลงทุน และด้านสังคม คือ การเน้นสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม การประกาศการจัดระเบียบโลกใหม่ทำให้โลกเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นและโลกาภิวัตน์ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองระหว่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

2.2.1 ด้านการเมืองระหว่างประเทศ

การรุกรานของอิรักที่มีต่อคูเวตใน ค.ศ. 1991 นับเป็นการท้าทายแนวคิดการจัดระเบียบโลกใหม่ นำไปสู่ความร่วมมือของนานาประเทศ ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา และพันธมิตร ต่อด้านการรุกราน นำมาสู่การปราศัยของอิรักใน ค.ศ. 1992 นับเป็นจุดเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่จากเดิมเน้นผลประโยชน์ทางการเมืองจากอุดมการณ์เป็นการเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ความบอบช้ำทางเศรษฐกิจจากความขัดแย้งที่เป็นการเผชิญหน้ากับสหภาพโซเวียตที่เป็นสงครามตัวแทนหลายพื้นที่ ทำให้สหรัฐอเมริกาถอนตัวจากความขัดแย้งภายในภูมิภาคหลายแห่ง ที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย เพราะก่อให้เกิดสุญญากาศแห่งอำนาจ (Power Vacuum) นำไปสู่การรุกคืบมาของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงมากภายหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจจากนโยบายสี่ทันสมัยนับตั้งแต่ ค.ศ. 1978 จากความขัดแย้งที่สำคัญ คือ หมู่เกาเซสแปรตลีย์ ทำให้สหรัฐอเมริกากลับสู่ภูมิภาค

นับตั้งแต่การต่อสนธิสัญญาความมั่นคงกับญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1994 การสนับสนุนการจัดตั้งการประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Regional Forum : ARF) ใน ค.ศ. 1994 เพื่อเป็นเวทีพหุภาคีสำหรับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค

การโจมตีตึกเวิร์ลเทรดและเพนตากอนที่สหรัฐอเมริกาของกลุ่มอัลเคด้าของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงใน ตะวันออกกลาง ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 นับเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่าง กว้างขวาง รากฐานจากแนวคิดอนุรักษนิยม (Neo-conservative) ที่มีแนวคิดด้านการเมือง คือ การต่อต้านภัย คุกคามทุกรูปแบบ ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างเศรษฐกิจเสรีจากการขับเคลื่อนและผลักดันของภาครัฐหรือรัฐบาล เพื่อสร้างความมั่งคั่งผ่านบทบาทของบริษัทข้ามชาติ และด้านสังคม คือ การเน้นคุณค่าแบบตะวันตกของคน อเมริกัน จากการเสียสละ ทำงานหนัก และอ่อนน้อมถ่อมตน และรัฐมีบทบาทสนับสนุนสวัสดิการสังคม นำไปสู่ การถือกำเนิดของลัทธิบุช (Bush Doctrine) ของนายจอร์จ ดับเบิลยู บุช ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เพื่อ ปฏิบัติการกับกลุ่มหรือขบวนการก่อการร้ายจากมุสลิมหัวรุนแรง และต่อต้านภัยคุกคามความมั่นคงต่อจาก ความขัดแย้งกับคอมมิวนิสต์ช่วงสงครามเย็นเป็นภัยจากอักษะปีศาจ (Axis of Evils) จากประเทศที่เป็นภัยคุกคามและ กลุ่มก่อการร้ายเพื่อป้องกันตนเอง เท่ากับเป็นการสิ้นสุดนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ ก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงต่อเนื่องหลายทศวรรษ การเจริญเติบโตของจีนจนกลายเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความหวาดระแวงของ สหรัฐอเมริกาที่สูญเสียการเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 21 และเพิ่มความขัดแย้งในช่องแคบ ไต้หวัน วิกฤตการณ์นิวเคลียร์และความขัดแย้งในคาบสมุทรเกาหลีนับเป็นปัญหาและความท้าทายที่สำคัญ ความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียที่เป็นมหาอำนาจระดับแนวหน้าของเอเชียนับเป็นความท้าทายสำคัญจากการ เติบโตขึ้นกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ทำให้สหรัฐอเมริกามุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์ นับเป็นที่มาของการกำหนด นโยบายปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia) กับนโยบายอินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 ที่มี นัยต่อการปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.2.2 ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ มาจากการการถือกำเนิดของแนวคิดฉันทมติ วอชิงตัน (Washington Consensus) ที่เป็นรากฐานแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ทางเศรษฐกิจที่มี สาระสำคัญที่เน้นการลดบทบาทของรัฐ และเพิ่มบทบาทของเอกชนจากกลไกตลาด นำไปสู่การถือกำเนิดของ สถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจระดับโลก สถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค และสถาปัตยกรรมระดับอนุ ภูมิภาค สถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจระดับโลก (World Economic Architecture) มาจากการสิ้นสุดของความ ขัดแย้งจากการเจรจาความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade : GATT) นำไปสู่การถือกำเนิดขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ใน ค.ศ. 1995 นับเป็นเวทีหรือพื้นที่สำคัญของการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจ ระดับภูมิภาค (Regional Economic Architecture) ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free

Trade Area : AFTA) ใน ค.ศ. 1992 ตลาดร่วมยุโรป (Common Market) ใน ค.ศ. 1992 เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area : NAFTA) ใน ค.ศ. 1994 เอเปกที่แม้มีการจัดตั้งใน ค.ศ. 1989 แต่มีความประสงค์จะจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรีเอเปกใน ค.ศ. 1994 และสถาปัตยกรรมระดับอนุภูมิภาค (Sub-regional Economic Architecture) เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศจากการประชิดพรมแดนของประเทศแต่ละประเทศ สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ประเทศไทยนับเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่สร้างสามเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย (Indonesia Malaysia Thailand – Growth Triangle : IMT-GT) สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ประเทศไทย พม่า ลาว จีน ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Bangladesh – India – Myanmar - Sri Lanka – Thailand Economic Cooperation : BIMSTEC) ประกอบด้วย บังกลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา และไทย หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย พม่า ลาว ไทย จีน เวียดนาม และกัมพูชา กลุ่มความร่วมมืออนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Sub-region) และโครงการพัฒนาห้าเหลี่ยม จากเชียงราย เชียงใหม่ (ประเทศไทย) เชียงตุง (พม่า) เชียงทองหรือหลวงพระบาง (ลาว) และเชียงรุ่ง (จีน)

ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ ด้านการพัฒนา ความล้มเหลวจากการพัฒนาที่ต่อเนื่อง การเพิ่มช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ทำให้สหประชาชาติกำหนดเป้าหมายสหัสวรรษแห่งการพัฒนา (Millennium Development Goals : MDGs) ใน ค.ศ. 2000 ที่มีเป้าหมายลำดับแรกคือการลดความยากจนภายใน ค.ศ. 2015 กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ที่สำคัญ คือ กลุ่ม G-20 เน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ด้านการค้า ความขัดแย้งในการประชุมองค์การการค้าโลกรอบโตฮกโยใน ค.ศ. 2002 แคนคูนใน ค.ศ. 2003 และฮ่องกงใน ค.ศ. 2005 ต่อเนื่องและสิ้นสุดลงในการประชุมที่บาห์ลีใน ค.ศ. 2013 แต่ปัญหาขององค์การการค้าโลกมีต่อเนื่อง เพราะสมาชิกที่สำคัญหลายประเทศมีข้อเสนอแตกต่างกัน ด้านการเงิน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียใน ค.ศ. 1997 วิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์หรือวิกฤตการณ์ซับไพรม์ใน ค.ศ. 2008 วิกฤตการณ์ยูโรโซนใน ค.ศ. 2009 นับเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องถือกำเนิดช่วงหลังสงครามเย็น นำไปสู่ปัญหาเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ ภูมิภาค และทวีปที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่ความพยายามแก้ปัญหาระหว่างประเทศ ด้านการลงทุน ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ทำให้บริษัทข้ามชาติด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม และบริษัทข้ามชาติด้านการเงิน มีบทบาทด้านการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ต่อเนื่องจากบริษัทข้ามชาติ ที่สำคัญ คือ บริษัทข้ามชาติด้านพลังงาน ที่มีบทบาทนับตั้งแต่อดีต จีนนับเป็นประเทศที่มีบริษัทข้ามชาติเติบโต และมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และด้านความช่วยเหลือ ความช่วยเหลือระหว่างประเทศหลังสงครามเย็นต่อเนื่องจากช่วงสงครามเย็น แต่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายการให้ความช่วยเหลือ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การให้ความช่วยเหลือเป็นกลุ่มประเทศ จีนนับเป็นมหาอำนาจที่ให้ความช่วยเหลือช่วงเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากการแผ่อำนาจและอิทธิพลเหนือประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างต่อเนื่องจากบทบาทนำของภาครัฐเพื่อสถาปนาความร่วมมือ

2.3 กรอบการวิจัย

กรอบการวิจัย หรือกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เป็นการนำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย แบ่งเป็น ความเป็นมา ปัจจัย สำคัญของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง และผลกระทบจากการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งหลาย นำไปสู่การกำหนด กรอบการวิจัยตามวัตถุประสงค์วิจัย ประกอบด้วย

2.3.1 ความเป็นมาของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนก่อนสีจิ้นผิง

ความเป็นมาของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนก่อนสีจิ้นผิง พิจารณานบนพื้นฐานการขยายอำนาจ ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อน ค.ศ. 1949 การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ ระหว่าง ค.ศ. 1949 ถึง 2012 ความขัดแย้งกับกองทัพ 93 และสงครามเกาหลี นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ จนถึงความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อนการครองอำนาจของสีจิ้นผิง

2.3.2 ปัจจัยที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง

ปัจจัยที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง แบ่งเป็น (2.3.2.1) ปัจจัยภายนอกที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง (ก) ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงด้านเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศหลายเหตุการณ์ภายหลังสงครามเย็น ความขัดแย้งในเอเชียตะวันออก วิกฤตการณ์นิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลี ความขัดแย้งในตะวันออกกลาง ผลพวงต่อเนื่องจากสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาภายหลังการโจมตีตึกเวิร์ลเทรดและเพนตากอนของอัลเคด้า ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งทะเลจีนใต้ ที่สัมพันธ์กับจีน ความเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศสมัยนายบารัค โอบามา การเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาสมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ (ข) ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของกลุ่มความร่วมมือและองค์การระหว่างด้านเศรษฐกิจหลายแห่ง ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ (2.3.2.2) ปัจจัยภายในที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง (ก) ด้านการเมือง ที่สำคัญ ถือกำเนิดนับตั้งแต่การก่อตัวทางความคิดและประสบการณ์นับตั้งแต่อดีตจนถึงการขึ้นสู่อำนาจของสีจิ้น ผิงที่มีอุดมการณ์ ความคิด และการปฏิบัติ นับตั้งแต่ ค.ศ. 2012 ที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของสาธารณรัฐประชาชนจีน (ข) ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ก่อตัวนับตั้งแต่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกนับตั้งแต่ ค.ศ. 2001 การเติบโตทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน การเป็นมหาอำนาจอันดับสองของโลกแทนที่ญี่ปุ่นใน ค.ศ. 2012 ความเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจสมัยสีจิ้นผิงจากนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญ (ค) ด้านสังคม ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงสังคมของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ก่อตัวนับตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 และมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษที่ 2010

2.3.3 สารสำคัญของ การขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง

สารสำคัญของ การขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง จากความเปลี่ยนแปลงในจีน ภายหลังจากขึ้นสู่อำนาจของสีจิ้นผิง ที่สำคัญ คือ โครงสร้าง กระบวนการ รูปแบบ วิธีการ เป้าหมาย ขั้นตอน ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์

2.3.3.1 โครงสร้าง หมายถึง ตัวแสดงทางการเมือง ที่สำคัญ คือ ผู้นำทางการเมืองที่มีอำนาจ สถาบันทางการเมือง ที่สำคัญ คือ รัฐบาล รัฐสภา ที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง

2.3.3.2 กระบวนการ หมายถึง การกระทำ ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ พลวัต พัฒนาการ ของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง

2.3.3.3 รูปแบบ หมายถึง การทหาร และการต่างประเทศสมัยสีจิ้นผิง ที่สำคัญ คือ ฐานคิด การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ยุทธวิธี ความร่วมมือและความขัดแย้งที่เป็นการเผชิญหน้ากับมหาอำนาจอื่น ที่มีความแตกต่างจากผู้นำรุ่นที่ 3 ที่ประกอบด้วย เจียงเจ๋อหมิน จูหลงจี และหลี่เฉิง และผู้นำรุ่นที่ 4 ที่สำคัญ คือ หูจิ่นเทา อย่างมาก

2.3.3.4 เป้าหมาย หมายถึง เป้าหมายทางการเมืองของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง ที่สำคัญ คือ การแสวงหาพันธมิตรเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยและความมั่นคงแห่งชาติ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จากการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติด้านพลังงาน ระบบโลจิสติกส์ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน และเป้าหมายทางสังคม คือ เกียรติภูมิแห่งชาติจากการที่เคยเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งของโลกก่อน ค.ศ. 1880 และเป็นมหาอำนาจอันดับสองของโลกนับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 จนถึงปัจจุบัน

2.3.3.5 ขั้นตอน หมายถึง ลำดับขั้นตอนของการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง ที่สำคัญ ด้านการเมือง มาจากการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ การเข้าร่วมการเจรจาหรือการประชุมระหว่างประเทศ การเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดและมีความร่วมมือระหว่างกัน ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การเพิ่มความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจทางด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ ความร่วมมือการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิก หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศริเริ่มก่อตั้ง

2.3.3.6 ยุทธศาสตร์ ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่มีต่อการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง หนึ่งในแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt, One Road) การจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค ที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ เอเชียกลาง เอเชียตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง แอฟริกา และประเทศเพื่อนบ้านและประเทศข้างเคียง ที่สำคัญ คือ ลาว พม่า ศรีลังกา และกัมพูชา

2.3.3.7 กลยุทธ์ ที่สำคัญ คือ รายละเอียดของการกำหนดนโยบายสาธารณะในกลุ่มประเทศแต่ละกลุ่มประเทศ หรือประเทศแต่ละประเทศ ที่มีความแตกต่างกัน จากภูมิภาค ที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ เอเชียกลาง เอเชียตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันออกเฉียง แอฟริกา และประเทศเพื่อนบ้านและประเทศข้างเคียง ที่สำคัญ คือ ลาว พม่า ศรีลังกา และกัมพูชา

2.3.4 ผลกระทบจากการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง

ผลกระทบจากการขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง มุ่งเน้นนับตั้งแต่การขึ้นอำนาจของสีจิ้น ผิงใน ค.ศ. 2012 ที่มีผลต่อนานาอารยประเทศ

2.3.4.1 ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การสนับสนุนรัฐบาลที่สนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ความเป็นอิสระด้านการต่างประเทศ อำนาจและอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีประเทศที่เกี่ยวข้อง ทางเลือกด้านการต่างประเทศของประเทศที่เกี่ยวข้อง

2.3.4.2 ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ ความร่วมมือกับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ การพัฒนา จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การค้า จากการค้า จากการค้าระหว่างประเทศที่มีหลากหลายรูปแบบ การลงทุน ที่จีนเข้ามามีบทบาทการลงทุนอย่างมาก ด้านการเงิน ที่เงินหยวนเพิ่มสำคัญมากขึ้น ด้านความช่วยเหลือ ที่จีนมีความช่วยเหลือหลากหลายรูปแบบ และ

2.3.4.3 ด้านสังคม ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของจีนที่ส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งหลาย

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากที่กำหนดมีจำนวนมาก ทำให้จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่หรือกลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้านภูมิศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสีจิ้นผิงและจีนสมัยสีจิ้นผิง และกลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขยายอำนาจของสีจิ้นผิงไปสู่อาณาบริเวณอื่น

2.4.1 กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้านภูมิศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์

หนังสือเรื่องภูมิรัฐศาสตร์มิติใหม่ ของโกวิท วงศ์สุรวัฒน์ เป็นหนังสือที่ถ้อยคำกำเนิดท่ามกลางความเสื่อมถอยของวิชาภูมิรัฐศาสตร์ ที่เนื้อหาสาระสำคัญ คือ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2527 : (ก) ถึง (ค).) บทนำ บทที่ 2 เรื่องของรัฐ ที่ประกอบด้วย ประเทศคืออะไร การรับรองรัฐ การกำเนิดและวิวัฒนาการของรัฐ รูปร่างของรัฐ บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและรัฐต่างๆ ในโลก ที่ประกอบด้วย แนวการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายของประเทศ ปัจจัยกำหนดผลประโยชน์ของประเทศ ความสามารถของประเทศ เครื่องมือนโยบายต่างประเทศ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มาของปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : มูลเหตุแห่งการขัดแย้งระหว่างประเทศ ภาวะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ส่งเสริมความขัดแย้ง กระบวนการที่แก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ บทที่ 4 รัฐต่างๆ ในโลก ที่ประกอบด้วย รัฐอธิปไตยในปัจจุบัน เกณฑ์การแบ่งกลุ่มของรัฐต่างๆ รายชื่อประเทศอธิปไตย เนื้อที่ ประชากร ความ

หนาแน่น และเมืองหลวง บทที่ 5 เกณฑ์การพิจารณาปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์และรัฐศาสตร์ ที่ประกอบด้วย ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางรัฐศาสตร์

บทที่ 6 ทฤษฎีทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ ที่ประกอบด้วย ความแตกต่างในความคิดเห็น วิวัฒนาการของภูมิรัฐศาสตร์ การศึกษาทางความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม การศึกษาอำนาจของชาติ การศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคทางการเมือง ประโยชน์ของภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน บทที่ 7 การทหารทั่วไป ที่ประกอบด้วย ความจำเป็นที่ต้องมีทหาร หน้าที่ของทหารโดยทั่วไป รูปแบบการจัดองค์การของทหาร ระบบการบริหารงานของทหาร การศึกษาของทหาร บทที่ 8 ประเทศไทยกับภูมิรัฐศาสตร์ ที่ประกอบด้วย ที่ตั้ง ตำแหน่งของประเทศไทยที่ขอบทวีป ขนาดและรูปร่าง เพื่อนบ้าน พรมแดน ย่านใจกลาง ประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ การอุตสาหกรรม การนำทฤษฎีภูมิศาสตร์มาประยุกต์และกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทย

หนังสือเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของโกวิท วงศ์สุรวัฒน์ เป็นหนังสือที่ถือกำเนิดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของวิชาภูมิรัฐศาสตร์ภายหลังจากที่เคยแต่งหนังสือภูมิรัฐศาสตร์มิติใหม่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ที่เนื้อหา มีสาระสำคัญ คือ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2545 : (ค)) บทที่ 1 บทที่ ภูมิรัฐศาสตร์ในโลกยุคปัจจุบัน บทที่ 2 รัฐ กับ ชาติ บทที่ 3 การรวมชาติเยอรมัน และการตีความตามทฤษฎีของ Karl von Clausewitz บทที่ 4 ทฤษฎีทางภูมิศาสตร์ บทที่ 5 สถานะทางภูมิศาสตร์ : ผลกระทบต่อสถานะของรัฐ บทที่ 6 ผลประโยชน์ของชาติและความสามารถของประเทศ บทที่ 7 ภูมิยุทธศาสตร์ บทที่ 8 ภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทย

หนังสือเรื่องภูมิศาสตร์การเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของรัชนิกร บุญหลง เป็นหนังสือที่มาจากกรรวมจากการสอนวิชาภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และการเมืองไทย เพื่อพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ภูมิศาสตร์การเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย (รัชนิกร บุญหลง, 2535 : 3-7) บทที่ 1 องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์การเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่ 2 พม่า บทที่ 3 ลาว บทที่ 4 กัมพูชา บทที่ 5 เวียดนาม บทที่ 6 ไทย บทที่ 7 มาเลเซีย บทที่ 8 สิงคโปร์ บทที่ 9 บรูไน บทที่ 10 ฟิลิปปินส์ บทที่ 11 อินโดนีเซีย

หนังสือเรื่องภูมิศาสตร์การเมือง (ภูมิ 321) ของทวี ทองสว่าง ประยุทธ์ เกิดนวล และทัศนีย์ ทองสว่าง เป็นหนังสือที่มาจากกรเรียบเรียงความคิด ความเข้าใจ และมโนทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากหนังสือภูมิศาสตร์การเมือง (Political Geography) ของนอร์แมน เจ จี พอนด์ และหลักของภูมิศาสตร์การเมือง (Principal of Political Geography) ประกอบด้วย (ทวี ทองสว่าง ประยุทธ์ เกิดนวล และทัศนีย์ ทองสว่าง, 2523 : (5) ถึง (6)) ประวัติการกำเนิดวิชาภูมิศาสตร์การเมือง องค์ประกอบทางกายภาพกับพลังอำนาจของชาติโดยพิจารณาข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบทางธรรมชาติที่มีผลต่อทางการเมือง องค์ประกอบทางสังคมกับพลังอำนาจของชาติ ศึกษาลักษณะทางสังคมของรัฐ ซึ่งมีผลต่อแนวนโยบายทางการปกครอง องค์ประกอบทางเศรษฐกิจกับการสร้างอำนาจทางการเมือง การรวมกลุ่มทางการเมือง

หนังสือเรื่องภูมิศาสตร์การเมืองเบื้องต้น ของสมชาย เดชะพรหมพันธุ์ ที่เป็นการรวบรวม เรียบเรียง สร้างสรรค์งานที่หลากหลาย ประกอบด้วย (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2535 : (3) ถึง (4)) บทที่ 1 ขอบข่าย ความหมายและผลประโยชน์ บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของรัฐหรือประเทศ บทที่ 3 องค์ประกอบของพื้นที่ กับผลที่มีต่อรัฐหรือประเทศ บทที่ 4 บทบาทขององค์ประกอบของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพกับผลที่มีต่อรัฐ หรือประเทศ บทที่ 5 บทบาทขององค์ประกอบด้านประชากรกับผลที่มีต่อรัฐหรือประเทศ บทที่ 6 บทบาทของ องค์ประกอบทางเศรษฐกิจกับผลที่มีต่อรัฐหรือประเทศ บทที่ 7 องค์การแห่งความร่วมมือระหว่างประเทศ

2.4.2 กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสี่จีนผิงและจีนสมัยสี่จีนผิง

หนังสือเรื่องสี่จีนผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ (2559) ของสำนักพิมพ์มติชน เป็นการรวบรวมวาทะ สำคัญ ที่สำคัญ คือ สุนทรพจน์ ถ้อยแถลง บทสัมภาษณ์ โอวาท และจดหมายอวยพร ของสี่จีนผิง ระหว่าง ค.ศ. 2012 ถึง 2014 จำนวน 79 บท ที่มีสาระสำคัญ แบ่งเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง คือ การ สร้างประเทศจีนให้เป็นนิติรัฐ การส่งเสริมกองทัพและกิจการกลาโหมให้ทันสมัย การยกระดับนโยบายหนึ่งประเทศ สองระบบและส่งเสริมความเป็นเอกภาพของมาตุภูมิ การผลักดันการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ รูปแบบใหม่ การดำเนินกิจการการต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านให้สมบูรณ์ การกระชับความร่วมมือเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับประเทศกำลังพัฒนา การเข้าร่วมกิจการพหุภาคีอย่างแข็งขัน การกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับมวลชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การผลักดันการปราบปรามการทุจริตและการเสริมสร้าง ความสุจริต การยกระดับมาตรฐานผู้นำของพรรค ด้านเศรษฐกิจ คือ การบรรลุความฝันจีนสู่การฟื้นฟูความ เจริญรุ่งเรืองแห่งประชาชาติจีน การปฏิรูปรอบด้านในเชิงลึก การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การเดิน บนเส้นทางพัฒนาอย่างสันติ ด้านสังคม คือ การยืนหยัดและพัฒนาสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีน การสร้าง ประเทศเข้มแข็งที่มีวัฒนธรรมสังคมนิยม การส่งเสริมการพัฒนาสังคมและการปฏิรูปการบริหารสังคม การสร้าง วัฒนธรรมระบบนิเวศวิทยา

หนังสือความคิดและวาทะสี่ จีนผิง ที่มีชู่เก๋อเป็นผู้เขียนและมีอัญปวีณ์ อธิเลิศรัตน์ชัย เป็นผู้แปล กล่าวถึง ความคิดและความฝันของสี่จีนผิง ประธานาธิบดีและเลขาธิการใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน นำพาประเทศจีน ไปสู่การบรรลุถึงความฝันอันยิ่งใหญ่ของประเทศ ความคิดและวาทะของสี่จีนผิงที่มีมุมมองต่อสถานการณ์โลกและ การกำหนดทิศทางและนโยบายต่างประเทศ นับเป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดความเปลี่ยนแปลงของประเทศ เป็น ถ้อยคำที่บ่งบอกถึงแนวคิดและนโยบายต่างประเทศอย่างทรงพลังที่ลึกซึ้งและโดดเด่นของผู้นำจีนแต่ละครั้ง การ แสดงออกแต่ละครั้งชี้ชัดถึงความไม่ธรรมดาของสี่จีนผิง ตามบริบท สภาพแวดล้อม และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ที่แตกต่างกัน เป็นการใช้ภาษาที่เรียบง่าย แต่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้รับฟัง ประชาชน จากความชัดเจน การปลุก เร้า ซึ่งมีความลุ่มลึก ลึกซึ้ง แต่มีชีวิตชีวา เป็นการปลุกความใฝ่ฝันและความเจริญรุ่งเรืองของจีน จากการสื่อสาร อย่างเด่นชัดด้วยความคิดที่แหลมคม นับเป็นเสมือนหนึ่งตำราศิลปะทางการทูตสมัยใหม่ที่ทรงคุณค่าจากการ สื่อสารและการต่อรองที่สมความปรารถนา และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้จีนก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจสมัยใหม่

หนังสือเรื่อง The Rise of China : จีนคิดใหญ่ มองไกล ของอักษรศรี พาณิชสาส์น เป็นหนังสือที่มุ่งเน้นการอธิบายและวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของจีนภายใต้การนำของสีจิ้นผิง ผู้นำสูงสุด เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน ภายหลังจากดำรงตำแหน่งสูงสุด ใน ค.ศ. 2013 ความเปลี่ยนแปลงของนโยบายสาธารณะที่สำคัญของสีจิ้นผิง มาจากการกำหนดและดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีกลยุทธ์ตามแนวคิดความนิ่งสงบความเคลื่อนไหว มุ่งเน้นที่จีนกำลังกลยุทธ์เชิงรุก จากยุทธศาสตร์ซอริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) นับเป็นยุทธศาสตร์เส้นทางสายใหม่ใหม่ที่มีผลประโยชน์หลากหลายมิติกับจีน ที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในจากปัญหาการผลิตที่เกินตัว ปัญหาความเสี่ยงจากการถือครองพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐอเมริกา มากเกินไป ทำให้ต้องกระจายการลงทุน และปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งในซินเกียง เพื่อทำให้ซินเกียงที่เคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าและมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเปิดพรมแดนเพื่อรองรับกับการพัฒนาทุกด้านด้วยการนำศักยภาพที่มีจากการเป็นแหล่งพลังงาน ที่สำคัญ คือ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน และพลังงานลม ยุทธศาสตร์ซอริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางมุ่งเน้นการแสวงหาโอกาสและแหล่งลงทุนใหม่ การแสวงหาทรัพยากร ตลาด เพื่อการส่งออกสินค้าหลากหลายประเภท นับเป็นการสร้างห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญ ทำให้ยุทธศาสตร์ซอริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางเป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศที่สำคัญและกลไกหลักสำหรับการขยายบทบาทและแสวงหาผลประโยชน์ของจีนที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์ของประเทศหลากหลายภูมิภาคทั่วโลก นำไปสู่การสร้างเครือข่ายและแสวงหาแนวร่วมและพันธมิตรเพื่อคานอำนาจกับสหรัฐอเมริกา

หนังสือเรื่องต้องรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจจีน ของอาร์เธอร์ อาร์. โครเบอร์ ที่มีเกซีเยร เตชะพีระ แพล และอภิตา มีเดช เป็นบรรณาธิการแปล มีสาระสำคัญที่อธิบายและวิเคราะห์จีนที่นับเป็นประเทศที่มีองค์ประกอบที่สลับซับซ้อน เป็นรัฐที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่เป็นแกนกลางทางภูมิศาสตร์ที่ปกครองด้วยระบอบราชการที่จัดวางระบบระเบียบตามเหตุผล ที่สำคัญ คือ การสอบระบบจางหวงนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 นับเป็นการสั่งสมความรู้อันยาวนานหลายศตวรรษที่นำไปสู่ทักษะอาชีพเพื่อการบริหารจัดการสังคมการเมืองขนาดใหญ่ขึ้นมา นับเป็นการรวมศูนย์ในทางทฤษฎีแต่แตกเป็นเสี่ยงในทางปฏิบัติ นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญถึงปัจจุบันถือกำเนิดภายหลังจากการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 ที่มีการจัดองค์ประกอบใหม่ทั้งหมดจากการนำเข้าจากต่างประเทศบนฐานคิดแบบสังคมนิยมจากสหภาพโซเวียตช่วงทศวรรษที่ 1950 และรัฐขับเคลื่อนการพัฒนา (Developmental State) ของประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 ทำให้หนังสือมุ่งเน้นภาพรวมของเศรษฐกิจการเมืองจีน เกษตรกรรม ที่ดิน และเศรษฐกิจชนบท อุตสาหกรรมกับการผงาดขึ้นของเศรษฐกิจการส่งออก การทำให้เป็นเมืองกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบวิสาหกิจ ระบบการคลังกับความสัมพันธ์ของรัฐบาลส่วนกลาง-ท้องถิ่น ระบบการเงิน พลังงานกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลประชากรกับตลาดแรงงาน เศรษฐกิจผู้บริโภครที่กำลังปรากฏ สัญญาสังคม : ความไม่เสมอภาคกับคอร์รัปชัน เปลี่ยนตัวแบบการเติบโต และบทสรุป จีนกับโลก

หนังสือเรื่องยุทธศาสตร์การลงทุนของจีนในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้นโยบายสีจิ้นผิงในศตวรรษที่ 21 ของพิทยา สุวคันธ์ พัฒนามาจากงานวิจัยที่มุ่งเน้นประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้นโยบายของสีจิ้นผิงในศตวรรษที่ 21 จากประเทศลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม ประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ผลการศึกษาพบว่า ความเปลี่ยนแปลงของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่ก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก ถือกำเนิดมาจากจีนยุคใหม่ที่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากนโยบายการเปิดประเทศ (Open Policy) ใน ค.ศ. 1978 ทำให้จีนมีความก้าวหน้าทางด้านทหาร เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เทียบเท่ากับมหาอำนาจตะวันตกชั้นนำ และขยายไปสู่ภูมิภาคอื่นทั้งหลาย การวางรากฐานที่ต่อเนื่องจากผู้นำรุ่น 2 สู่นำรุ่นที่ 3 และผู้นำรุ่นที่ 4 ที่สำคัญ คือ การสมัครเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกใน ค.ศ. 2001 พร้อมกับการก่อตัวของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community : AC) นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาค ต่อเนื่องสู่นำรุ่นที่ 5 สมัยสีจิ้นผิง จากยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางและธนาคารเพื่อการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นับเป็นการรุกหนักของจีนที่มีต่อประเทศและภูมิภาคที่เกี่ยวข้องทั่วโลก รวมทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุนโดยตรง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นวงกว้างหลากหลายมิติ จากแนวคิดระเบียบเศรษฐกิจและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

หนังสือเรื่องประธานกรรมการบริหารบริษัท, จีน : การขึ้นสู่อำนาจของสีจิ้นผิง (CEO, China : The Rise of Xi Jinping) ของเคอร์รี่ บราวน์ (Kerry Brown) เป็นการกล่าวถึงจีนที่กลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลก ที่ผลิบานจากการมองผ่านสมาชิกชนชั้นนำที่มีอำนาจสูงสุดในพรรคคอมมิวนิสต์ การเลือกสีจิ้นผิงดำรงตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน นับเป็นผู้นำสูงสุดของจีนที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของประเทศอย่างกว้างขวาง จากการแตกหักกับการคอร์รัปชันและนำมาสู่การจำคุกของคู่แข่งชั้นนำทางการเมือง สีจิ้นผิงกลายเป็นผู้นำทางการเมืองสมัยใหม่ที่มีอำนาจสูงสุด เสมือนหนึ่งเป็นกรรมการบริหารของบริษัท และเสมือนเป็นเจ้าของจีนที่กลายเป็นวาระซ่อนเร้นของประเทศ จากความสัมพันธ์ที่เป็นผลมาจากการปฏิวัติวัฒนธรรมที่ส่งผลให้บิดาของสีจิ้นผิงพ้นจากตำแหน่งระดับสูงในรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ และธุรกิจของจีนสัมพันธ์กับการแสวงหาอำนาจของจีนในภูมิภาค และการต่อสู้แข่งขันระหว่างคนรุ่นเก่าสมัยดั้งเดิมเสียผิงกับคนรุ่นใหม่ที่มีความร่ำรวย ทำให้จีนสมัยสีจิ้นผิงมีอำนาจมหาศาล ก้าวร้าว และมีความมุ่งมั่นสู่อำนาจ

หนังสือโลกที่ถูกกำหนดโดยสี : ทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านต้องการรู้เกี่ยวกับจีนใหม่ (The World According to Xi : Everything You Need to Know About the New China) ของเคอร์รี่ บราวน์ (Kerry Brown) เป็นการให้รายละเอียดจากการที่จีนซึ่งเป็นมหาอำนาจในปัจจุบันมีอำนาจมากที่สุด จากการเป็นฐานรากของกระบวนการผลิตด้านเศรษฐกิจของโลก การเป็นประเทศที่เติบโตด้านการทหารอย่างรวดเร็ว และผู้นำจีนสมัยสีจิ้นผิงกำหนดจังหวะที่ก้าวเดินอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในกิจการระหว่างประเทศสำหรับทศวรรษนี้ และสีจิ้นผิงใน

ค.ศ. 2017 ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญที่ได้รับเกียรติอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนนับตั้งแต่สมัยเหมาเจ๋อตง และโลกที่ถูกกำหนดโดยสี่ แผนการของสีจิ้นผิงทำให้จีนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจที่ทรงอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดในโลก ท่ามกลางการผูกกร่อนบนพื้นฐานความยากจนของประเทศ ตามแนวคิดคอมมิวนิสต์ของสีจิ้นผิงที่ปกป้องความเชื่อของเขา

การปฏิวัติที่สาม สู่แผ่นดินจีนยุคใหม่ ภายใต้ผู้นำตลอดกาล สีจิ้นผิง (The Third Revolution : Xi Jinping and the new Chinese State) ของเอลิซาเบธ อีโคโนมี มีสาระสำคัญที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิวัติที่สามที่มองความเปลี่ยนแปลงของจีนทุกวันนี้ภายใต้การนำของสีจิ้นผิง เป็นการแผ่ขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จากการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศ นำไปสู่การต่อต้านการคอร์รัปชัน การจัดการกับอินเทอร์เน็ตภายในประเทศ การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ การปรับปรุงสมรรถนะด้านนวัตกรรม การเพิ่มคุณภาพการผลิต ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง แสดงถึงการประสบความสำเร็จของสีจิ้นผิงอย่างสูง เป็นความเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง จากบทบาทของสหรัฐอเมริกาและมหาอำนาจตะวันตกอื่น ที่นำไปสู่ความขัดแย้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาสมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดี ก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากจีนร่วมสมัยในทางที่เป็นปฏิปักษ์

2.4.3 กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขยายอำนาจของสีจิ้นผิงไปสู่อาณาบริเวณอื่น

หนังสือเรื่องเงินมุ่งลงใต้ อินเดียมุ่งตะวันออก อาเซียนตอนบนในยุคบูรพาภิวัตน์ ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ และศิวพล ละอองสกุล (2556) ที่พัฒนามาจากงานวิจัย มีสาระสำคัญที่มีข้อค้นพบว่า ยุทธศาสตร์การเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ของประเทศไทยนั้นต้องเชื่อมโยงเข้ากับจีนและอินเดียนเป็นพิเศษ จนเข้าสู่ยุคบูรพาภิวัตน์ซึ่งมีประเทศทั้งสองประเทศเป็นพลังหลัก โดยอาศัยภูมิศาสตร์ชั้นนำทางความคิด ทำให้ผู้วิจัยมองว่าประเทศไทยมีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการลำเลียงการคมนาคมขนส่งในประชาคมอาเซียนเพื่อเชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนกับตอนล่างเข้าด้วยกัน ที่สำคัญ ไทยจะเป็นประเทศที่เชื่อมโยงระหว่างจีนกับอินเดียนกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมีพลัง นับวันเศรษฐกิจไทยจะไม่ขึ้นอยู่กับการเชื่อมต่อกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมากกว่าปัจจัยในคาบสมุทรสุวรรณภูมิ ที่สำคัญ ไทยอาจต้องข้ามอาเซียนมาผนวกกับกำลังจีนและอินเดียนเข้าด้วยกัน เนื้อหาหนังสือเงินมุ่งลงใต้ อินเดียมุ่งตะวันออก อาเซียนตอนบนในยุคบูรพาภิวัตน์ แบ่งเป็นจำนวน 11 บท ประกอบด้วย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และศิวพล ละอองสกุล, 2556 : 3-4) บทที่ 1 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่ 2 อาเซียนตอนบน : พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และไทย บทที่ 3 ความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ : จีน อินเดีย และอาเซียนตอนบน บทที่ 4 การเคลื่อนตัวลงใต้ของจีนในอดีต บทที่ 5 ยุทธศาสตร์การมุ่งลงใต้ของจีนในปัจจุบัน บทที่ 6 จีนให้ความสำคัญกับพม่าเป็นพิเศษ บทที่ 7 ลาว เวียดนาม และกัมพูชา กับยุทธศาสตร์การมุ่งลงใต้ของจีน บทที่ 8 ยุทธศาสตร์การมุ่งสู่ตะวันออกของอินเดียน บทที่ 9 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐ ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ต่ออาเซียน บทที่ 10 ประเทศไทยควรทำอะไรบ้าง และบทที่ 11 สรุป

หนังสือเรื่องอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงใต้ชะเงื้อมสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ของยศ สันตสมบัติ และคณะ (2556) ที่พัฒนามาจากงานวิจัยที่เป็นชุดโครงการวิจัยการทองเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ : แนวคิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจกับการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพราะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่นำเสนอโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย มีจุดเน้นที่การสร้างความร่วมมือในภูมิภาค การขยายตัวของการค้าเสรี การลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการทองเที่ยว แนวคิดนี้ได้สร้างผลกระทบมากมายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ที่ดิน และการตัดสินใจทางด้านเกษตรกรรม โครงการวิจัยการทองเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ : แนวคิดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจกับการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมุ่งนำเสนอความเข้าใจในการพัฒนาระดับข้ามชาติ และผลกระทบของการพัฒนานี้ต่อการปรับเปลี่ยนระบบนิเวศ วิถีชีวิต และการทำมาหากินของผู้คนในชุมชนชายขอบของภูมิภาคนี้ งานวิจัยเป็นความพยายามที่จะสร้างมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะจากแง่มุมการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเลือกเน้นมุมมองสำคัญในสองประเด็น คือ พลังของการปิดล้อมข้ามชาติที่กำลังปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของชนบทและชุมชนชายขอบ และกระบวนการกลายเป็นสินค้าของทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (ยศ สันตสมบัติ และคณะ, 2556 : 1)

หนังสือเรื่องมังกรหลากสี : การขยายอิทธิพลเหนือดินแดนและพันธกิจเผยแพร่อารยธรรมในอุษาคเนย์ ของยศ สันตสมบัติ (2557ข) ที่มาจากงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นการนำเสนอบทวิเคราะห์ผลกระทบว่าด้วยการเรื่องอำนาจของจีนต่อลุ่มน้ำโขงในแง่มุมที่หลากหลาย นับเป็นประเด็นร่วมสมัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในช่วงกว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้จีนกลายเป็นมหาอำนาจใหม่ที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ การเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก การเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก ทำให้จีนกลายเป็นผู้เล่นสำคัญในเวทีโลกและเวทีภูมิภาค จีนกับลุ่มน้ำโขงมีความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจอย่างแนบแน่น อย่างไรก็ตาม สัมพันธภาพระหว่างจีนกับลุ่มน้ำโขงมีความสลับซับซ้อน และคาบเกี่ยวพัวพันกับประเด็นทางการเมืองและสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีน มาพร้อมกับปัญหาสภาพแวดล้อม การแสวงหาความมั่นคงทางพลังงาน และวัตถุดิบในภูมิภาคทั้งหลายทั่วโลก อีกทั้งการพัฒนากองทัพสู่ความทันสมัย ล้วนแล้วแต่สร้างประเด็นปัญหาท้าทายใหม่ให้แก่ประเทศขนาดเล็กที่ด้อยอำนาจในลุ่มน้ำโขง ปัญหาท้าทายใหม่ทำหน้าที่ทั้งกระตุ้นเร้า และจำกัดความร่วมมือระหว่างจีนกับประชาคมอาเซียน ทำให้งานวิจัยนี้ให้ความสนใจกับประเด็นปัญหาท้าทายใหม่ในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับลุ่มน้ำโขง โดยเน้นประเด็นทางการค้า การลงทุน และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จีนอพยพรุ่นใหม่และผลกระทบของประเด็นเหล่านี้ในลุ่มน้ำโขง (ยศ สันตสมบัติ, 2557ข : ฉ)

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่องการค้าชายแดน และการปรับเปลี่ยนรูปแบบรัฐของบริเวณตอนในของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2560 ของวราภรณ์ เรื่องศรี ที่เป็นหนังสือชื่อคาราวานและพ่อค้าทางไกล : การก่อเกิดรัฐสมัยใหม่ในภาคเหนือของไทยและดินแดนตอนในของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการศึกษาการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางการค้าตอนในของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพื่ออธิบายการลักษณะการก่อตัวขึ้นของรัฐสมัยใหม่ และการปรับตัวของผู้กระทำการสำคัญของการค้า รวมถึงกลุ่มคนทั้งหลาย ท่ามกลางบริบทการเข้ามาของระบอบอาณานิคม การศึกษานี้อาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (วราภรณ์ เรื่องศรี, 2557 : X)

ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนรูปแบบทางการค้าที่สำคัญและสัมพันธ์กับการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ คือ ความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา ค.ศ. 1911 ถึง 1939 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐสยามขยายเส้นทางรถไฟไปยังล้านนา การค้าของล้านนาจากเดิมที่สัมพันธ์กับศูนย์กลางการค้าที่หลากหลาย เปลี่ยนมาเป็นการค้าที่สัมพันธ์กับรัฐสยาม ผ่านตลาดกลางที่กรุงเทพฯ รถไฟสายเหนือมีความสำคัญของการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐศูนย์กลางกับพื้นที่ชายแดน ผ่านการควบคุมเส้นทางการค้าและตลาด ทั้งนี้พบว่ายังมีปัจจัยเร่งให้เกิดกระบวนการแทรกแซงทางอำนาจของรัฐส่วนกลางไปยังพื้นที่ชายแดน อาทิ ปัญหาคนในบังคับ อิทธิพลทางการค้าของอังกฤษในล้านนา การติดต่อของท้องถิ่นผ่านเหตุการณ์กบฏทั้งหลาย การปรับเปลี่ยนรูปแบบทางการค้านำมาซึ่งกติกาใหม่หลายประการ ทั้งเรื่องมาตรการทางภาษี ระเบียบที่สร้างขึ้นเพื่อควบคุมการค้าข้ามแนวพรมแดน เงินตรา เป็นต้น ซึ่งฉายภาพให้เห็นการปรับเปลี่ยนไปเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามในที่สุด (วราภรณ์ เรื่องศรี, 2557 : X)

บทความเรื่องอาณาบริเวณชายแดนไทย (Perspectives on Thai-Border Area) ของขจิต จิตตเสวี ที่เคยตีพิมพ์ในในจุลสารความมั่นคงศึกษา เล่มที่ 37 เดือนเมษายน พ.ศ. 2551 ที่มีสุรชาติ บำรุงสุข เป็นบรรณาธิการ และตีพิมพ์ในหนังสือสู่การสลายพรมแดน : ความร่วมมือระหว่างรัฐ เหนือรัฐ และตะเข็บชายแดน ที่จันจิรา สมบัติพูนศิริ รวบรวม บทความนี้มุ่งเสนอว่าการละเลยหรือการมองชายแดนเป็นเรื่องของปัญหานั้น เท่ากับตัดโอกาสที่ไทยจะพัฒนาความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคที่เป็นคุณต่อทุกฝ่าย แนวทางการปฏิรูประบบระบบการบริหารราชการในมิติทั้งหลายที่รัฐบาลริเริ่มไว้ และจะมีผลต่อการบริหารจัดการชายแดนยังจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและต่อเนื่องโดยอาจทำการศึกษาวิจัยโดยคำนึงถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะของพื้นที่และโดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์จากชายแดนของประเทศทั้งหลาย เพื่อถอดบทเรียนและหาวิธีการแก้ปัญหาตลอดจนวางแนวทางการบริหารจัดการในกรณีของไทย (ขจิต จิตตเสวี, 2557ก : 150-151)

ผลการศึกษา พบว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 อาณาบริเวณชายแดนกลายเป็นทั้งปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน และเพื่อนบ้านที่มีต่อไทย เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ มรดกของยุคอาณานิคม และการขีดเส้นการแบ่งเขตแดนยังไม่เปิดโอกาสให้ประเทศไทยและเพื่อนบ้านก้าวเข้าสู่เงื่อนไขของการบริหารจัดการชายแดนตามแนวคิดแบบเสรีนิยมว่าด้วยการเคลื่อนไหวเสรีของปัจจัยการผลิตหรือการสร้างเขตเศรษฐกิจให้ใหญ่ขึ้น อีกทั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับปัญหาแรงงานอพยพที่ผิดกฎหมาย การค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม สินค้าเถื่อน การค้ามนุษย์ และโรคระบาดที่มีความรุนแรงเกินกว่าที่จะเกิดความเปลี่ยนแปลงในวิธีการมองของไทย

จากแนวคิดเรื่องความมั่นคงชายแดน (border security) ที่อิงแนวคิดการป้องกันประเทศแบบความมั่นคงของรัฐ (national security) มาสู่การบริหารจัดการแบบพลเรือนในกรอบการรวมตัวระดับภูมิภาค หรือการเพิ่มความสำคัญแก่ปัญหาในมิติความมั่นคงมนุษย์ (human security) ซึ่งในหลายกรณี โดยเฉพาะปัญหาชายแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นที่ยอมรับกันว่ามิติการขาดความมั่นคงมนุษย์ ความยากจน และช่องว่างดิจิทัล (digital gap) และโอกาสในการศึกษา จนกลายเป็นสาเหตุหนึ่งของวงจรแห่งความรุนแรง (ขจิต จิตตเสวี, 2557ก : 184)

บทความวิจัยเรื่องอาณาบริเวณชายแดนไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 21 : ปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน ของขจิต จิตตเสวี ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือสู่การสลายพรมแดน : ความร่วมมือระหว่างรัฐเหนือรัฐ และตะเข็บชายแดน มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่สำคัญสองประการ ประการแรก การจัดระบบความรู้ว่าด้วยอาณาบริเวณชายแดน แยกแยะ สำหรับชายแดน คือ ไทย-ลาว ไทย-กัมพูชา ไทย-กัมพูชา และไทย-พม่า อย่างไรบ้าง ประการที่สอง การเชื่อมโยงระบบความรู้เข้ากับกระบวนการกำหนดนโยบายของประเทศไทยต่อเพื่อนบ้านว่าเป็นเงื่อนไขของกันและกันอย่างไร และอาณาบริเวณชายแดนของไทยจะเป็นปัญหาหรือโอกาสตลอดจนเป็นบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศต่อเพื่อนบ้านอย่างไรบ้าง (ขจิต จิตตเสวี, 2557ข : 189)

ผลการศึกษา พบว่า บทเรียนจากการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการปฏิบัติซึ่งได้รับการแปรเป็นนโยบายร่วมในแบบของสหภาพยุโรป หรือนโยบายชาติแบบสหรัฐอเมริกา นั้นยังต้องการกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วยการวางระบบทั้งหลาย เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอาณาบริเวณชายแดนที่ดีเพื่อก้าวไปสู่การมีระบอบการชายแดนทางการเมืองระหว่างเพื่อนบ้านแบบมีธรรมาภิบาลข้ามแดน (CBG) ในกรณีของประเทศไทย การปรับแนวนโยบายโดยยึดหลักการบริหารจัดการความมั่นคงและการป้องกันเพื่อความมั่นคง และการบริหารจัดการเศรษฐกิจ-สังคมเชิงรุก สู่สวัสดิการเพื่อการป้องกันและความมั่นคง จะมีส่วนช่วยส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกันของประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดที่ต้องอยู่ร่วมและพึ่งพาอาศัยกันได้ มีความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนระหว่างกัน (ขจิต จิตตเสวี, 2557ข : 327-328)

บทความเรื่องชายแดนและพรมแดน : มิติเชิงวัฒนธรรมและเชิงประวัติศาสตร์ ของยศ สันตสมบัติ ที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่องสังคมเปลี่ยนผ่าน/เปลี่ยนผ่านสังคม : รวมบทความวิชาการในวาระครบรอบ 50 ปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า การศึกษางานศึกษาชายแดนและชนชายแดนในอดีต มักให้ความสำคัญกับมิติทางกฎหมายและภูมิรัฐศาสตร์ (Prescott, 1987 ; Anderson, 1996) แต่นับตั้งแต่ช่วงสองทศวรรษถึงปัจจุบัน การย้ายข้ามพรมแดนของผู้ลี้ภัยและแรงงานอพยพ กลายเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น งานมานุษยวิทยามุ่งประเด็นไปที่บริบททางประวัติศาสตร์และผลกระทบของพรมแดนต่อชีวิตและวัฒนธรรม ทำให้สนใจกับการต่อสู้ดิ้นรนปรับตัวของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากการขีดเส้นแบ่งกันพรมแดน ตลอดจนพลวัตทางสังคมของพื้นที่ชายแดนที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ โดยเชื่อมั่นว่าเราอาจสร้างความเข้าใจผลกระทบทางสังคมต่อชายแดนไทยโดยเน้นการศึกษาพื้นที่ชายแดนหลากหลายแห่งข้ามกาลเวลา และเน้นมุมมองทั้งจากศูนย์กลางและชายขอบไปพร้อมกัน (ยศ สันตสมบัติ, 2557ก : 182-183)